

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра моніторингу довкілля та природокористування

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор
з науково-педагогічної роботи
Антон ПАНТЕЛЕЙМОНОВ

2020 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Біогеографія

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ перший / бакалаврський _____
галузь знань _____ 10 Природничі науки _____
(шифр і назва)
спеціальність _____ 101 Екологія _____
(шифр і назва)
освітня програма _____ Заповідна справа _____
(шифр і назва)
спеціалізація _____
(шифр і назва)
вид дисципліни _____ обов'язкова _____
(обов'язкова / за вибором)
факультет _____ навчально-науковий інститут екології _____

2020 / 2021 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою Навчально-наукового інституту екології

“31” серпня 2020 року, протокол №10

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Ірина КОВАЛЬ, к.с.-г.н., доцент кафедри моніторингу довкілля та природокористування,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Юлія МІРОШНИК, інженер кафедри моніторингу довкілля та природокористування,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Програму схвалено на засіданні кафедри моніторингу довкілля та природокористування
Протокол від “14” серпня 2020 року № 14

Завідувач кафедри моніторингу довкілля та природокористування

(підпис)

Максименко Н. В.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Заповідна справа» (бакалавр)
назва освітньої програми

Гарант освітньої програми першого рівня «Заповідна справа» (бакалавр)

(підпис)

Гололобова О. О.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією ННІ екології
Протокол від « 31 » серпня 2020 року, протокол № 10

Голова методичної комісії інституту

(підпис)

Максименко Н. В.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Біогеографія» складена для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 101 «Екологія».

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Біогеографія» є: отримання студентами знань про географічне розповсюдження і розміщення живих організмів і їх співтовариств, про структуру живого покриву планети в цілому і її регіонів, основних методів, використовуваних в біогеографії.

Біогеографія спирається на основні положення курсів біології, екології, хімії, фізики, залучає теоретичні положення і найважливіші відомості з суміжних дисциплін екологічного циклу. Освоєння курсу біогеографії припускає необхідність роботи студентів з біогеографічними об'єктами, біогеографічними картами, біографічними описами співтовариств організмів і так далі.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Біогеографія» є:

- знайомство студентів з теоретичними основами біогеографії;
- формування у студентів глибоких знань про географічні закономірності формування біологічного різноманіття, про роль людини в його зміні;
- формування у студентів глибоких знань про принципи біогеографічного районування суші і океану;
- отримання знань про еколого-географічні закономірності просторової диференціації живої речовини;
- отримання уявлення про загальні принципи біогеографічних досліджень, придбання навиків застосування отриманих знань в процесі навчання і майбутньої практичної діяльності.

1.3. Кількість кредитів – 3.

1.4. Загальна кількість годин – 90 год.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	-й
Семестр	
3-й	-й
Лекції	
32 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	-/- год.
Самостійна робота, у тому числі	
42 год.	год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні **знати**:

- основні теоретичні підходи і принципи сучасної біогеографії;
- основні закономірності формування і розвитку ареалів біологічних таксонів, типологію ареалів;
- основні принципи і підходи до біотичного районування суші;
- найважливіші закономірності зональної і висотної поясності диференціації живого покриву, структурно-функціональні особливості типів біомов, специфіку морської біогеографії, основні положення теорії острівної біогеографії, біогеографічні принципи збереження біорізноманіття.

вміти:

- аналізувати зв'язки біогеографічних об'єктів з умовами і чинниками природного середовища;
- читати біогеографічні карти і інтерпретувати біогеографічну інформацію для вирішення завдань природокористування і збереження біорізноманіття;
- аналізувати біогеографічні описи і оцінювати значення різних біогеографічних показників;
- застосовувати отримані знання в області біогеографії в процесі вивчення особливостей природних і змінених людиною ландшафтів різних географічних регіонів.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальна частина.

Тема 1. Атрибути й парадигми біогеографії.

Об'єкт, предмет та методи дослідження біогеографії. Сукупність основних понять: флора, фауна, рослинність, тваринний світ, біоценоз, ареал. Парадигми сучасної біогеографії. Головні напрямки біогеографічних досліджень.

Тема 2. Становлення біогеографії як науки.

Періодизація історії біогеографії. Коротка характеристика періодів розвитку науки. Біогеографічні дослідження теренів України.

Тема 3. Походження та розвиток життя на Землі.

Зміна поглядів на проблему походження життя на Землі. Розвиток життя у криптозої. Розвиток життя у фанерозої.

Тема 4. Вчення про біоценози, біогеоценози, екосистеми та біосферу.

Історія виникнення біоценології. Біоценоз і його структура. Видовий склад. Сукцесії та флуктуації біоценозів. Класифікації біоценозів. Виникнення біосферології як науки. Структура біосфери. Роль живих істот в процесі формування біосфери. Кругообіг речовин у біосфері. Біогеохімічні цикли та провінції.

Тема 5. Головні положення факторіальної екології.

Класифікація екологічних чинників. Коротка характеристика екологічних чинників: абіотичні, біотичні, антропогенні. Біогеографічні наслідки сукупної дії екологічних чинників. Екологічні закони, правила та принципи.

Розділ 2. Регіональна біогеографія.

Тема 6. Ареали організмів та біоценозів.

Поняття про ареал та ареалогію. Закономірності розселення організмів. Ендеміки та релікти. Типові біоми суходолу, їх ареали та характерні види.

Тема 7. Флористична, фауністична та біотична регіоналістика.

Деякі загальні закономірності біотичної регіоналістики. Флористичне районування суходолу. Фауністичне районування суходолу. Біотичне районування суходолу. Біогеографічне (біотичне) районування території України.

Тема 8. Закономірності формування біоти гірських систем та островів.

Взаємодія екологічних чинників у горах. Адаптивна здатність рослин і тварин до життєв гірських умовах. Висотна поясність гір. Висотні пояси Українських Карпат та Кримських гір. Закономірності формування островних біот.

Тема 9. Біота та біоценози поверхневих вод.

Біота і біоценози озер. Біота річок та джерел. Біота боліт.

Тема 10. Біота та біоценози Світового океану.

Екологічні чинники водного середовища. Закономірності поширення біоти Світового океану. Морські екосистеми. Екосистеми Чорного й Азовського морів. Біогеографічне районування Світового океану.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	1 семестр						2 семестр					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Загальні проблеми біогеографії												
Тема 1. Атрибути й парадигми біогеографії.	10	4				6						
Тема 2. Становлення біогеографії як науки.	14	4	4			6						
Тема 3. Походження та розвиток життя на Землі.	10	4	2			4						
Тема 4. Вчення про біоценози, біогеоценози, екосистеми та біосферу.	4	2				2						
Тема 5. Головні положення факторіальної екології.	8	2	4			2						
Разом за розділом 1	46	16	10			20						
Розділ 2. Регіональна біогеографія												
Тема 6. Ареали організмів та біоценозів.	10	4	2			4						
Тема 7. Флористична, фауністична та біотична регіоналістика.	10	4				6						
Тема 8. Закономірності формування біоти гірських систем та островів.	10	2	2			6						
Тема 9. Біота та біоценози поверхневих вод.	8	2	2			4						

Тема 10. Біота та біоценози Світового океану.	6	4			2							
Разом за розділом 2	44	16	6		22							

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 2. Становлення біогеографії як науки.	2
2	Тема 4. Вчення про біоценози, біогеоценози, екосистеми та біосферу.	2
3	Тема 7. Флористична, фауністична та біотична регіоналістика.	2
	Разом	6

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Походження та розвиток життя на Землі. Зміна поглядів на проблему походження життя на Землі. Розвиток життя у криптозої. Розвиток життя у фанерозої (Доповідь по заданій тематиці та захист робіт).	3
2.	Флористична, фауністична та біотична регіоналістика. (Екскурсійно-практична робота: відвідування музею природи, ознайомлення з різноманітням тваринного та рослинного світу та особливостями їх територіального розміщення та складання звіту на основі побаченого).	4
3.	Закономірності формування біоти гірських систем та островів. Біота та біоценози поверхневих вод. Біота та біоценози Світового океану (Підготовка презентацій та їх захист).	3
	Разом	10

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Атрибути й парадигми біогеографії.	6
2.	Тема 2. Становлення біогеографії як науки.	6
3.	Тема 3. Походження та розвиток життя на Землі.	4
4.	Тема 4. Вчення про біоценози, біогеоценози, екосистеми та біосферу.	2
5.	Тема 5. Головні положення факторіальної екології.	2
6.	Тема 6. Ареали організмів та біоценозів.	4
7.	Тема 7. Флористична, фауністична та біотична регіоналістика.	6
8.	Тема 8. Закономірності формування біоти гірських систем та островів.	6
9.	Тема 9. Біота та біоценози поверхневих вод.	4
10.	Тема 10. Біота та біоценози Світового океану.	2
	Разом	42

7. Індивідуальні завдання

Не передбачено

8. Методи контролю

В процесі вивчення дисципліни «Біогеографія» навчальним планом для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 101 «Екологія» передбачено виконання 1 контрольної роботи та написання екзаменаційної роботи.

Контрольна робота виконується студентом у формі письмового контролю з одержанням необхідних консультацій з боку викладача.

Екзаменаційна робота з дисципліни є обов'язковою формою оцінювання результатів навчання та проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу і в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою дисципліни.

9. Нарахування балів (%), які отримують студенти

Контрольна, практичні та самостійна робота, %	Екзамен, залік %	Сума, %
60	40	100

10. Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики
90-100	відмінно
80-89	добре
70-79	
60-69	задовільно
50-59	
1-49	незадовільно з можливістю повторного складання

11. Рекомендована література

Базова

1. Біогеографія: Підручник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 504 с.
2. Воронов А. Г., Дроздов Н. Н., Мяло Е. Г. Биogeография. – М.: Высшая школа, 1989.
3. Петров К. М. Биogeография с основами охраны биосферы: Учебник. – СПб.: Изд-во С.-Петерб. Ун-та, 2001. 376 с.

Допоміжна

1. Леме Ж. Основы биогеографии. – М., 1976.
2. Ярошенко П.Д. Общая биогеография. – М., 1975.
3. Криволуцкий Д.А., Покаржевский А.Д. Введение в биогеоценологию. М.:Изд-во Моск.ун-та, 1990. –102 с.
4. Петров К.М. Биogeография океана. Биологическая структура океана глазами географа. – СПб, 1999.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.ecology-portal.ru/publ/16-1-0-603>
2. <http://elementy.ru/lib/431019>
3. <http://bugabooks.com/book/301-yekologiya/117-184-otnosheniya-organizmov-v-agroyekosistemax.html>
4. <http://bioticregulationru.wordpress.com/2011/09/29/energy-optimism-and-realism/>
5. <http://sohmet.ru/>

6. <http://news.bbc.co.uk/1/hi/sci/tech/4745963.stm>
7. <http://www-gvm.jrc.it/glc2000/ProductGLC2000.htm>
8. <http://www.unep.org/geo/geo3/russian/pdf.htm>
9. <http://www.biodiv.org/gbo2/default.shtml>

Додаток до робочої програми навчальної дисципліни Біогеографія
(назва дисципліни)

Дію робочої програми продовжено: на 2020 /2021 н. р.

Заступник директора Каразінського навчально-наукового інституту екології

(підпис) Кучер А.В.
(прізвище, ініціали)

«31 » серпня 2020 р.

Голова науково-методичної комісії Каразінського навчально-наукового
інституту екології

(підпис) Максименко Н.В.
(прізвище, ініціали)

«31 » серпня 2020 р.